

Türkiye, GAP Bölgesi ve Şanlıurfa'da Pamuğun Üretim Yapısı ve Pazarlama Sorunları

Özlem Ö. KAÇIRA

Bahri KARLI

Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 63040-Şanlıurfa

e-posta: okacira@yahoo.com

ÖZET: Pamuk ve pamuğa dayalı sanayiler gerek üretim gerekse ihracat açısından Türkiye ekonomisine önemli katkıda bulunmaktadır. Dokuma ve tekstil sanayinin hammaddesi olan pamuk aynı zamanda hem yağ hem de yem sanayinde kullanılmaktadır. Türkiye, 1998-1999 verilerine göre dünyada en fazla pamuk üreten ülkeler sıralamasında 6., en büyük tüketici ülkeler sıralamasında 5. ve en büyük ihracatçı ülkeler sıralamasında 13. sırada yer almaktadır. Türkiye'de tekstil sanayi yatırımlarının artması sonucu, pamuk üretimi talebi karşılayamamış ve dış alıma gidilmiştir. Türkiye, net pamuk ihracatçısı ülke konumunda iken, 1990 yılından itibaren net pamuk ithalatçısı ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'de 2000 yılı itibarıyla 654 177 ha arazide pamuk ekimi yapılmış ve 879 940 ton lıf pamuk üretilmiştir. GAP bölgesi ve Şanlıurfa ili ülkemiz pamuk ekim alanı ve üretiminde önemli yere sahiptir. Nitekim, 2000 yılı itibarıyla ülkemizde pamuk ekim alanlarının %48,4'ü GAP alanında bulunmakta, üretimin %48,5'i GAP alanından sağlanmaktadır. Şanlıurfa ilinin Türkiye'deki payı ise sırası ile % 27,4 ve %28,9'dur. Çalışmada Türkiye'de, GAP alanında ve Şanlıurfa ilinde pamuk üretiminin gelişimi ve yapısı incelenmiş, pazarlama sorunları ortaya konulmuş ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Pamuk, GAP Bölgesi, Pazarlama

Cotton Production Structure and Marketing Problems in Sanliurfa, GAP (Southeastern Anatolian Project) Region and Turkey

ABSTARCT Cotton and cotton related industry have important contributions to Turkey's economy in terms of production and exporting. Cotton, as a raw product of textile industry, is used both in oil and feed industries. Based on the data in 1998 and 1999, Turkey is the 6th largest producer, the 5th biggest consumer and the 13th biggest exporter of cotton in the world. The production of cotton did not meet the demand and the cotton was imported due to increased investment of textile industry in Turkey. As a result of this, Turkey became the net importer of cotton since 1990 while the country was the net exporter before. 654.177 ha land was cultivated and 879 940 tons of lint cotton were produced in Turkey as of 2000. GAP region and Sanliurfa province play an important role in terms of cultivation and production of cotton in the country. For instance, 48.4% of country's total cotton cultivation land is in GAP region and the cotton production of the region accounts for 48.5% of Turkey's total cotton production based on 2000 statistics. Shares of Sanliurfa in Turkey's total cotton cultivation land and production are 27.4% and 28.9%, respectively. In this study, the development and the structure of cotton production in Turkey, GAP region and Sanliurfa city was investigated, the marketing problems were determined and possible solutions were made.

Keywords: Cotton, GAP region, Marketing

1. GİRİŞ

Tarım, ülkemiz ekonomisinde her zaman önemli bir sektör olmuştur. Türkiye'de 2000 yılı itibarıyla Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) % 14,3'ü tarımdan sağlanmakta, nüfusun yaklaşık %35,0'i kırsal alanda yaşamakta ve çalışan nüfusun yaklaşık %45,0'i tarımda istihdam edilmektedir.

Ülke ekonomisinde önemli bir yeri olan pamuk, ekiminden işlenmesine kadar geçen sürede geniş bir işçilik istediğinden milyonlarca kişiye istihdam oluşturmaktadır. Dokuma ve tekstil sanayiinin hammaddesi olan pamuk, aynı zamanda yağ ve yem sanayiinde de kullanılmaktadır. Bu nedenle, pamuk, dünya ekonomisinde ve politikalarında önemli rol oynamaktadır. Türkiye tekstil ve konfeksiyon ihracatının değer bazında yaklaşık %85'i pamuklu dokuma ürünleridir (Anonim, 2001a).

Ülkemizde pamuk üretimi en fazla Ege, Çukurova ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde yapılmakta-

dır. Türkiye'deki pamuk üretiminin %48,5'i GAP bölgesinden elde edilmektedir. Bölgede en fazla pamuk üreten illerin başında Şanlıurfa gelmektedir. GAP bölgesi pamuk üretiminin % 59,7'si Şanlıurfa ilinden sağlanmaktadır (Anonim, 2000).

Ülke ekonomisinde böylesine önemli rakamlara sahip olan pamuğun yaşadığı en büyük sorun pazarlama sorunudur.

Bu çalışmada, Türkiye, GAP bölgesi ve Şanlıurfa ilinde pamuk ekiliş alanı, üretim ve verim durumu incelenmiş, pazarlama sorunları ortaya konulmuş ve önerilerde bulunulmuştur.

2. TÜRKİYE, GAP VE ŞANLIURFA'DA PAMUĞUN ÜRETİM YAPISI

2.1. Türkiye'de Pamuğun Üretim Yapısı

Dünyada pamuk üretimi yapan başlıca ülkeler sırasıyla Çin, ABD, Hindistan, Pakistan, Özbekistan,

Türkiye, Brezilya ve Yunanistan'dır (Tablo 1). Türkiye, 1998-1999 verilerine göre dünyada en fazla pamuk üreten ülkeler sıralamasında 6., en büyük tüketici ülkeler sıralamasında 5. ve en büyük ihracatçı ülkeler sıralamasında 13. sırada yer almaktadır. Türkiye'de, 1980 yılından 2000 yılına kadar olan süredeki pamuk ekim alanı ve üretim miktarlarındaki değişim Tablo 2'de verilmiştir. Ülkemizde 1980 yılında pamuk ekiliş alanı 671.700 ha iken, %2,6 oranında azalarak 2000 yılında 654.177 hektara düşmüştür.

Aynı dönemde kütlü pamuk üretimi %73,91 artarak, 1.300.000 tondan 2.260.921 tona ulaşmıştır.

Türkiye'de pamuk tarımı, genellikle Ege Bölgesinde, Antalya yöresinde, Çukurova Bölgesinde ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılmaktadır.

Çukurova bölgesinde yetiştirilen pamuk üretiminde 1990-1996 yılları arasında %49,47 oranında bir artış olurken 1996-2000 yılları arasında %51,05'lik bir azalış meydana gelmiştir. Güney Doğu Anadolu Bölgesinde ise 1990'dan 2000 yılına kadar olan süreçte %131,7'lik bir artış olmuştur (Tablo 3). Bu artışın başlıca sebebi Güneydoğu Anadolu Projesinin devreye girmesi ve sulanan alanlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Pamuk ekim alanlarında yıllar itibarıyla en fazla artış gösteren bölge Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Bu bölgede 1990 yılında 141.000 ha arazide pamuk ekimi yapılırken, 2000 yılında 316.819 hektara ulaşmış ve % 124 oranında artış göstermiştir. Çukurova ve Antalya yöresinde ise pamuk ekim alanlarında gözle görülür bir azalma meydana gelmiştir

Tablo 1. Dünyada Pamuk (saf) Ekim Alanı ve Üretim Durumu

ÜLKE ADI	Ekim Alanı (1000 ha)	Üretim (1000 ton)
Çin	3726	3829
ABD	5433	3694
Hindistan	8550	2652
Pakistan	2915	1700
Özbekistan	1500	1128
Türkiye	719	791
Brezilya	824	700
Yunanistan	430	428

Kaynak: Anonymous, 2001

Tablo 2. Türkiye'de Kütlü Pamuk Ekim Alanı ve Üretim Durumu

Yıllar	Ekiliş Alanı (ha)	Üretim (Ton)
1980	671.700	1.300.000
1985	660.000	1.346.800
1990	641.253	1.701.960
1995	756.694	2.223.507
1996	743.775	2.089.771
1997	721.723	2.104.946
1998	755.661	2.275.863
1999	719.294	2.025.867
2000	654.177	2.260.921
% Değişim (2000/1980)	-2,60	73,910

Kaynak: Anonim, 1999-2000. Anonim, 2002

Tablo 3. Pamuk (Saf) Üretim Miktarlarının Bölgelere Göre Dağılımı (1000 ton)

	Çukurova	%	Ege	%	Antalya	%	G.D.Anadolu	%	Toplam	%
	Bölgesi									
1990/91	190	29,01	285	43,51	38	5,80	142	21,68	655	100,00
1995/96	284	33,37	308	36,19	34	4,00	225	26,44	851	100,00
1999/00	139	17,57	303	38,31	21	2,65	329	41,59	791	100,00

Kaynak: Anonim, 2001b

2.2. GAP Bölgesinde Pamuğun Üretim Yapısı

GAP bölgesinde pamuk yetiştiriciliği en fazla Şanlıurfa ilinde yapılmaktadır. Bunu sırası ile Di-

yarbakır, Mardin, Şırnak, Gaziantep illeri izlemektedir. 2000 yılı verilerine göre, Şanlıurfa'da yaklaşık 179.300 hektarlık bir arazide pamuk ekimi yapılmıştır. Bu rakam Diyarbakır'da 64.040 ha, Mardin'de ise

19.445 ha olarak gerçekleşmiştir. GAP alanında diğer illerde pamuk ekim alanları sırası ile şöyledir; Gaziantep'te 18.050 bin ha, Adıyaman'da 12.235 bin ha, Siirt'te 6.990 bin ha, Batman'da 7.080 bin ha, Şırnak'ta 9.516 bin ha ve Kilis'te 163 ha'dır.

GAP Bölgesinin Türkiye pamuk ekiliş alanı ve üretim miktarındaki payı her geçen yıl artmaktadır.

Bu değerler; 1985 yılında yaklaşık % 12-13 olan üretim ve ekim alanı payı, 1995'te iki katına ulaşmış, 1998'lere gelindiğinde ise yaklaşık olarak % 40-41'lere varmıştır. Bu durum, Güneydoğu Anadolu Projesinin sulamaya açtığı alanlar sayesinde olmuştur.

Tablo 4. GAP Alanında Kütlü Pamuk Ekim Alanı ve Üretim Durumu

Yıllar	Türkiye		GAP		GAP'in Payı (%)	
	Ekilen Alan (ha)	Üretim (Ton)	Ekilen Alan (ha)	Üretim (Ton)	Ekilen Alan	Üretim
1980	671.700	1.300.000	42.044	61.049	6,26	4,70
1985	660.000	1.346.800	84.950	160.602	12,87	11,92
1990	641.253	1.701.960	134.016	356.981	20,90	20,97
1995	756.694	2.223.507	204.232	599.685	26,99	26,97
1996	743.775	2.089.771	226.205	670.352	30,41	32,08
1997	721.723	2.104.946	265.228	791.875	36,75	37,62
1998	755.661	2.275.863	307.164	946.912	40,65	41,61
1999	719.294	2.025.867	331.895	1.143.514	46,14	56,45
2000	654.177	2.260.921	316.819	1.116.273	48,43	49,37
% Değişim (2000/1980)	-2,61	73,92	653,54	1728,49	-	-

Kaynak: Anonim, 1999-2000. Anonim, 2002

2.3. Şanlıurfa İlinde Pamuğun Üretim Yapısı

Şanlıurfa ilinin toplam arazi varlığı 1.858.400 ha olup bunun %73,3'ü kültüre elverişli arazidir. Toplam arazi varlığının %64,8'ini işlenen arazi, %7,8'ni çayır mera ve %0,7'sini de orman ve fundalık kaplı alanlar oluşturmaktadır (Karlı, 2001a).

Şanlıurfa ilinde tarla bitkileri ekim alanlarının büyük bir bölümünü buğday ekim alanı (%41,9) oluşturmaktadır. Bunu sırası ile arpa (%23,4) ve pamuk (%18,2) ve kırmızı mercimek (%13,4) takip etmektedir. Şanlıurfa ilinin 2000 yılı rakamları ile

pamuk ekim alanı yaklaşık 179.300 ha olup, saf pamuk verimi 1.420 kg/ha ve üretimi ise 254.602 tondur.

Şanlıurfa ilinde üretilen pamuğun, 2000 yılı verilerine göre GAP bölgesi üretiminden aldığı pay % 59,7 iken, Türkiye üretimindeki payı ise yaklaşık % 28,9'dur. Şanlıurfa ili kütlü pamuk ekim alanları son 20 yıl içerisinde % 1456,53'lük bir artış sağlayarak 2000 yılında 179.300 ha'a ulaşmıştır. Aynı dönemde üretimdeki artış ise %3493,87 oranında gerçekleşerek, 18.946 tondan 661.950 tona ulaşmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Şanlıurfa İlinde Kütlü Pamuk Ekim Alanı ve Üretim Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (ha)	İndeks	Üretim (Ton)	İndeks
1980	12.310	100.0	18.946	100.0
1985	30.688	249.29	64.948	342.80
1990	63.233	513.67	180.154	950.88
1995	91.920	746.70	277.696	1465.72
1996	109.893	892.71	334.084	1763.34
1997	123.393	1002.38	401.603	2119.72
1998	152.659	1240.12	488.038	2575.94
1999	174.934	1421.07	462.655	2441.96
2000	179.300	1456.53	661.950	3493.87

Kaynak: Anonim, 1999-2000. Anonim, 2002

3. PAMUĞUN PAZARLAMA SORUNLARI

Üreticiler ürettikleri pamuğu doğrudan Tarım Satış Kooperatiflerine, tüccarlara veya özel sektör çırçır fabrikalarına satmaktadırlar. Satın alınan pamuk işlenerek borsada alıcı bulmakta veya diğer ülkelere

ihraç edilmektedir. Ülkemizde pamukla ilgili olarak üç büyük Tarım Satış Kooperatifleri Birliği vardır Bunlar Çukobirlik, Antbirlik ve Tarış'tır. Tablo 6 da bu birliklerin yıllara göre kütlü pamuk alım miktarları verilmiştir.

Tablo 6. Birlikler Tarafından Alınan Kütlü Pamuk Miktarı (1000 ton)

	Antbirlik	Tariş	Çukobirlik	Toplam	Toplam Kütlü	Birliklerin Payı (%)
1995/96	62	159	83	304	2224	14
1996/97	55	178	49	282	2089	13
1997/98	43	170	64	277	2130	13
1998/99	55	272	209	536	2276	24
1999/00	52	248	139	439	2301	19
2000/01	36	195	124	355	1142	31

Kaynak: Karlı, 2001b

3.1. Üretim maliyetlerinin yüksek olması

Türkiye'de pamuğun üretim maliyeti bazı ülkelere göre daha yüksektir. Maliyetleri artıran sebeplerden bazıları işçilik, ilaçlama, akaryakıt fiyatlarının yüksek olması ve bunlara diğer ülkelerden giren kalitesiz pamukta eklenince, Türk pamuğunun diğer ülkelerle olan rekabet gücü iyice azalmıştır. Bu yüzden bazı bölgelerde çiftçiler düşük sermaye gerektiren alternatif ürünlere yönelmişlerdir. Örneğin; 1999/2000 yılında Çukurova Bölgesinde pamuk ekim alanlarında, 1990/91 yılına oranla % 42,2'lik bir azalma görülmüştür. Çukurova bölgesinde pamuğa alternatif ürün olarak soya, mısır ve yerfıstığı üretimi yapılmaya başlanmıştır. Antalya yöresinde pamuk ekim alanlarında meydana gelen azalmadan dolayı ise alternatif ürün olarak turunçgil ve yaş meyve - sebze yönelim olduğu gözlenmiştir (Cem, 1998).

3.2. Tarım Satış Kooperatiflerinin ve Pamuk Borsalarının Pazarlamadaki Sorunları

Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin mevcut pazarlama sistemleri içerisindeki sorunlarından en önemli olanlarından birisi finansman sorunudur. Buna ek olarak nitelikli personel eksikliği ve yeterli teknik elemanın olamaması da bu sorunlardan bazılarıdır. Ayrıca bu birliklerin mevcut yapısının demokratikleştirilememesi ve hukuksal sorunlarının çözülmemesi de yaşanan sorunlar arasında sayılabilir.

Türkiye'de pamuğun işlem gördüğü başlıca borsalar İzmir, Adana, Manisa, Aydın, Söke, Şanlıurfa, ve Antalya Ticaret Borsaları'dır.

3.3. Kalite

Pamuk kalitesi bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Kaliteyi etkileyen faktörlerden bazıları; tohum, sulama, hasat, depolama ve işleme sorunlarıdır. Kalitenin düşük olması ürünün pazarlanmasında önemli sorunlar yaratmaktadır. Her ne kadar verim yüksek olsa bile yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı kalitesi düşen pamuk ülkemizin önemli bir sorunu haline gelmiştir.

Bir başka sorunda hasadın elle yapılmasıdır. Yapılan çalışmalar elle toplanan pamuğun daha kaliteli olduğunu göstermiştir. Ancak işçilerin eğitimsizliğinden kaynaklanan bazı sorunlardan dolayı (örneğin, pamuğa yabancı madde karıştırılması gibi) pamuk kalitesi düşmekte ve dolayısı ile bu sorun pamuk pazarına yansımaktadır.

3.4. Standardizasyon

Üretilen pamuk çeşitli yönlerden birbirlerinden farklılıklar gösterir ve bu farklılıklar ekim, iklim, toprak, tohum çeşidi, hasat, depolama ve buna benzer sebeplerden kaynaklanabilir. Bu farklılıkları en aza indirebilmek ve bu farklılıklardan kaynaklanan kalite düşüklüğünü önleyebilmek için pamuğun standardize edilmesi gerekmektedir. Pamuğun standardizasyonunda en önemli konular pamuğun rengi, yabancı madde içeriği ve lif uzunluğudur. Elle ve makine ile hasat edilip saw-gin ve roller-gin ile çırçırılan pamuklarda yapılan ekspertizlerde elle toplanan pamukların standart derecelerinin makinalı hasat pamuklarına göre bir iki derece yüksek olduğu belirlenmiştir (Gençer, 2000).

Ürün standardizasyonundaki güçlük, tarım ürünlerinin piyasaya uyumunu zorlaştırır. Standardize edilmiş ürünlerin yurt içinde ve dışında çok çeşitli pazarlara sunulması mümkün olmaktadır. Çünkü standardizasyonun getirildiği ürünlerde pazarlama faaliyetleri daha kolay yürütülmektedir. Ayrıca ürün standardizasyonu üreticiler ve tüketicilerin korunması açısından çok büyük öneme sahiptir.

Bu kapsamda depo makbuzları ve tek balya sistemi öneri olarak sunulabilir. Depo makbuzları sisteminde, ürün hasat edildikten sonra depoya verilir ve depo kuruluşları tarafından ürünü teslim eden kişiye bir makbuz verilir. Ürün depodan sadece bu makbuz karşılığında alınabilir. Bu aşamadan sonra makbuz sayesinde mal yer değiştirmez, sadece malı temsil edene belge verilir ve bu belge el değiştirir. Ayrıca makbuz bankaya teminat olarak gösterilebilir ve kredi temin edilebilir. Depo makbuzları sistemi uygulamasının başlaması ile tek balya sisteminin kullanılması sağlanacaktır.

Tek balya sistemi ABD'deki uygulamalarda şu şekilde olmaktadır. Pamuk balyasının her iki tarafından 20 şer gram olarak alınan pamuk örneklerinde HVI (High Volume Instrument) adı verilen aletle ölçüm yapılarak alınan kalite sonucu balya üzerine yazılmaktadır (Katircioğlu, 1999).

Depo Makbuzları Sistemi ile ürünün pazarlamasına bir modernizasyon sağlanmasının yanı sıra kalite ve rekabette artış sağlayacaktır. Buna ek olarak HVI ile test edilen pamuğun gerçek değeri ortaya çıkacak ve daha yüksek fiyatlardan alıcı bulması mümkün olacaktır. Depo Makbuzları Sistemi, ürün pazarlamada modernizasyonun sağlayacaktır. Ayrıca

pamuk kalitesinde artış, satışta ise kolaylık sağlayacaktır

4. SONUÇ

Pamuk, ülke ekonomisine kazandırdığı istihdam ve gelir katkısı açısından önemli bir üründür. Son yıllarda pamuk ithalatçısı bir konuma geçen ülkemizde yetiştirilen pamuktaki sorunların çözümü ile kendi kendine yetebilen bir ülke olmanın dışında büyük pamuk ihracatçısı ülkeler arasında olması mümkündür.

Pamuğun önemli sorunlarından bir pazarlama sorunudur. Bu yüzden öncelikle kooperatiflerin problemleri çözüme kavuşturulmalıdır. Kooperatiflerin pazarlamadaki payları %1-10 arasında değişirken bu gelişmiş ülkelerde çok yüksek rakamlara ulaşmaktadır. Örneğin, Fransa'da sütün % 99,5'i, Danimarka'da domuz etinin % 91'i, Avusturya'da şeker pancarının % 100'ü kooperatifler kanalıyla pazarlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde üreticiler kooperatifler bünyesinde örgütlenerek tarımsal girdi temininde, ürünlerin alımında, işlenmesinde ve pazarlanmasında güçlenmişler ve etkin konuma gelmişlerdir (Karlı, 2001b). GAP alanındaki tarımsal amaçlı kooperatifler; ekonomik koşullar, finansman yetersizliği, nitelikli teknik eleman ve personel yetersizliği, kooperatif ortaklarının eğitim ve kültür düzeyinin düşüklüğü gibi nedenlerden dolayı başarılı olamamışlardır. Bu gibi problemlerin çözümü yaşanan pazarlama sorununu önemli ölçüde hafifletecektir.

Diğer bir sorunda pamukta kalite sorunudur. Kaliteyi etkileyen faktörlerden tohum, sulama, hasat, depolama ve işleme sorunları çözüme ulaştığında pamuğun dış ülkelere pazarlanması sorunu minimize edilmiş olacaktır.

Üretim maliyetlerinin yüksek olması da pamukta yaşanan diğer bir sorundur. Pamukta makinalı hasada geçilmesi hem üretim maliyetlerinin önemli ölçüde düşürülmesini sağlayabilir hem de kalitede önemli rol oynayabilir. Makinalı hasat sistemine geçilebilmesi için önce mevcut üretim tekniğinin iyileştirilmesi gerekir. Bunun için kullanılan tohumluktan hasada kadar olan işlemlerde teknolojinin kullanılması sağlanması ve böylece daha verimli ve kaliteli ürün elde edilmesi ve pamukta karın artması sağlanabilir.

Pamuk kalitesi bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Örneğin Ege pamuğu 1.500.000 TL'den alıcı bulurken GAP bölgesi pamuğu 1.100.000 TL'den satışa sunulmaktadır. Kalite düşüklüğünden kaynaklanan bu fiyat farklılığını önlemek için standardizasyona gidilmesi gerekir. Pamukta tek balya sistemine geçişle pamuk kalitesinde önemli ölçüde artış sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca depo

makbuzları sistemi ile pazar sorununa da önemli ölçüde fayda sağlanmış olacaktır.

Pamukta yaşanan kalite ve standardizasyon sorununun temeli çiftçinin ve pamuk sektöründe çalışan işçilerin eğitimsizliğine dayanmaktadır. Çünkü kullanılan kalitesiz tohumluk ile başlayan kalite sorunu, daha sonra pamuk toplayan kişilerin pamuğa yabancı madde karıştırması ile devam etmektedir. Bu sorunlar kaliteyi önemli ölçüde düşürmektedir.

Ayrıca pamuk borsalarının pazarlamadaki payları artırılarak bu ürünün pazarlamada yaşadığı sorun hafifletilebilir. Pamuğun borsalarda alınıp satılmasını sağlayacak, yasal-kurumsal ve teknik düzenlemeler bir an önce hayata geçirilmelidir.

Pamuğun dış üreticilere karşı rekabet edebilirliğinin sağlanması bütün bu sorunların çözüme kavuşturulması ile mümkündür. Bu sorunları ortadan kaldırmak için önce çiftçinin ve pamuk toplayan kişilerin eğitimi sağlanmalıdır. Ayrıca kooperatiflerin finansman ve nitelikli personel sorunu çözüme kavuşturulmalı ve böylece pazarlamadaki payı artırılmalıdır. Bu sayede ülkemizin pamuk üretimi gelişerek sürdürülebilecek ve üretimin dış pazardaki rolü büyüyecektir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 1999. DİE 2002 Devlet İstatistik Enstitüsü, Tarımsal Yapı ve Üretim, DİE Matbaası, Ankara
- Anonim, 2000. DİE 2002. Devlet İstatistik Enstitüsü, Tarımsal Yapı ve Üretim, DİE Matbaası, Ankara
- Anonim, 2001a. Sekizinci 5 yıllık kalkınma planı, 2001-2005 DPT, Ankara.
- Anonim, 2001b. Pamuk Durum ve Tahmin 2001/2002, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü, Ankara
- Anonymus, 2001. ICAC, Cotton: World Statistics, Bulletin of the International Cotton Advisory Committee, Sept.2001
- Anonim, 2002. GAP II İstatistikleri (<http://www.gap.gov.tr/Turkish/Frames/fr14.html>).
- CEM, F., 1998. Türkiye'nin Pamuk Durum Değerlendirmesine Genel Bakış 1. Türkiye Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu.
- GENÇER, O., 2000. Pamukta Standardizasyon: Dünyada ve Türkiye'de uygulaması. Pamuk Endüstrisinde Pazar Merkezli Bilgi Akışı, 3. Türkiye Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü, Ankara
- KATIRCIOĞLU, Ş., 1999. Pamuğun Pazarlanmasında Depo Makbuzları Sistemine Geçiş. Pamukta Tarım ve Sanayi Entegrasyonu. Türkiye 2. Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu, Gaziantep.
- KARLI, B., 2001a. Önder Çiftçi Projesi Modelinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma. Harran Ovası Örneği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara
- KARLI, B., ÇELİK, Y., 2001b. GAP alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği. T.C. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı-HR.Ü. Ziraat Fakültesi, Proje No:16, II. Gelişme Raporu (Yayınlanmamış veriler), Şanlıurfa